

บทที่ 5

สถานการณ์ และ กรณีศึกษา การท่องเที่ยวชุมชนตลาด 100 ปีในปัจจุบัน

ลักษณะของการท่องเที่ยวแบบย้อนอดีต หรือการสร้างแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบของชุมชนตลาด 100 ปี ในปัจจุบันอาจจะเรียกได้ว่าเป็นค่านิยมใหม่ของการท่องเที่ยว ลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวแบบนี้สามารถสรุปเป็นข้อๆ ได้ดังนี้

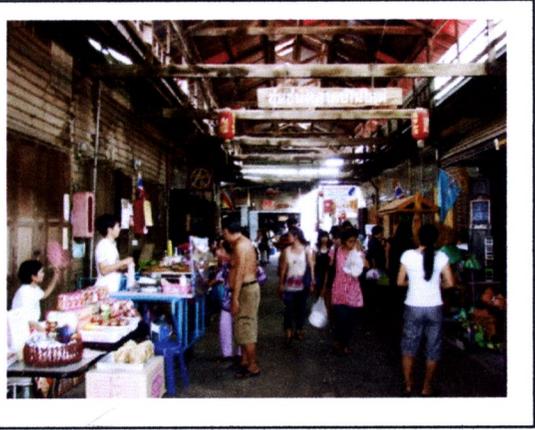
- 1) ลักษณะชุมชนมักจะเป็นห้องแถวไม้ ที่มีอายุหรือเคยมีความเจริญเป็นตลาด อายุประมาณ 80 – 100 ปี
- 2) มีทางเดินตรงกลางระหว่างห้องแถวทั้งสองฝั่ง
- 3) มักจะมีลักษณะเป็นชุมชนริมน้ำ เนื่องจากการคมนาคมในอดีตอาศัยเส้นทางน้ำเป็นหลัก
- 4) เน้นการค้าขายสินค้าประเภทอาหารการกินแบบโบราณ ขนมโบราณ กาแฟโบราณ ของเล่นโบราณที่เป็นของเล่นไม้หรือสังกะสี
- 5) มักจะคึกคักในวันเสาร์ – อาทิตย์ และวันนักขัตฤกษ์ ส่วนวันธรรมดาจะเงียบเหงา
- 6) พ่อค้าแม่ค้าในปัจจุบันส่วนใหญ่ไม่ใช่คนดั้งเดิมในชุมชน

ภาพที่ 5.1 ตลาดสามชุกช่วงเย็นวันหยุด
ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2551

ภาพที่ 5.2 ตลาดศรีประจันต์วันธรรมดา
ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2551

ภาพที่ 5.3 การแสดงวันหยุดที่ตลาดศรีประจันต์
ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2551

ภาพที่ 5.4 ตลาดบ้านใหม่ในวันหยุด
ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2551

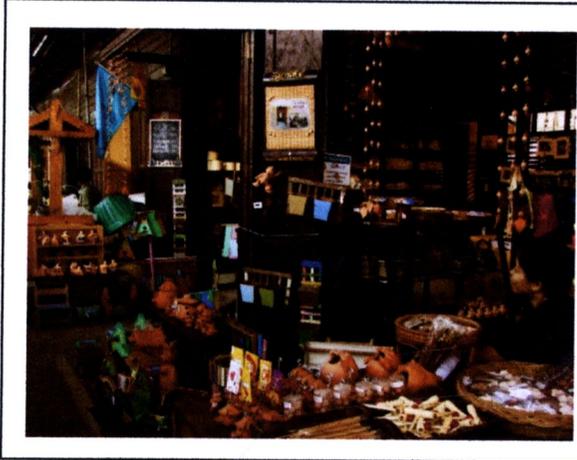
ภาพที่ 5.5 ขนมโบราณที่ตลาดศรีประจันต์
ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2551

ภาพที่ 5.6 โซว์รดโบราณ ตลาดศรีประจันต์
ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2551

ภาพที่ 5.7 ข้าวห่อใบบัว ตลาดสามชุก
ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2551

ภาพที่ 5.8 สินค้าในตลาดสามชุก
ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2551

ภาพที่ 5.9 สินค้าในตลาดบ้านใหม่

ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2551

ภาพที่ 5.10 ขนมและของเล่นในตลาดศรีประจันต์

ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2551

ภาพที่ 5.11 ของเล่นในตลาดบ้านใหม่

ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2551

ภาพที่ 5.12 ของเล่นในตลาดศรีประจันต์

ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2551

คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาชุมชนตลาดเก่า 100 ปี จำนวน 4 ชุมชน ได้แก่ ตลาดสามชุก และตลาดศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ชุมชนตลาดบ้านใหม่ จังหวัดฉะเชิงเทรา และชุมชนตลาดลาดชะโด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งชุมชนต่างๆ มีลักษณะที่น่าสนใจ ดังนี้

5.1 ตลาดสามชุก

เป็นตลาดห้องแถวไม้ 2 ชั้นขนาดใหญ่ ตั้งอยู่ริมแม่น้ำสุพรรณบุรี (ท่าจีน) และรายล้อมด้วยบรรยากาศของบ้านเรือน รวมถึงเรื่องราวของผู้คนในอดีต โดยแทบไม่มีการตัดแปลงเสริมแต่ง ย้อนอดีตกลับไปยุคสมัยที่ตลาดสามชุกเฟื่องฟู ยุคนั้นชาวบ้านจะนำของพื้นเมือง รวมทั้ง เกลือ ฝ้าย แร่ สมุนไพร มาแลกเปลี่ยนซื้อขายให้กับพ่อค้าที่เป็นชาวเรือ

ภาพที่ 5.13 ห้องแถวไม้ สถาปัตยกรรมที่คนสามชุกภาคภูมิใจ

ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2551

ต่อมาเมื่อริมแม่น้ำสุพรรณบุรี กลายเป็นแหล่งทำนาที่สำคัญ มีโรงสีไฟขนาดใหญ่เกิดขึ้นหลายแห่ง ตลาดสามชุกก็กลายเป็นตลาดข้าวที่สำคัญ มีการค้าขายกันอย่างคึกคัก ทำให้ตลาดสามชุกไม่จำกัดบริเวณอยู่เฉพาะริมน้ำ แต่ยังขยายมาถึงริมฝั่ง โดยแต่ละปีมีการเก็บภาษีได้จำนวนมาก พร้อมกับมีการตั้งนายอากรคนแรก คือ “ขุนจ่านง จินารักษ์”

ภาพที่ 5.14 บ้านขุนจ้านง จินารักษ์ ปัจจุบันเป็นพิพิธภัณฑ์ แสดงเรื่องราวของสามชุก
ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2551

บ้านของขุนจ้านง จินารักษ์ ซึ่งเป็นนายภายีอากรคนแรกและเป็นเจ้าของตลาดสามชุก ที่สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2459 ซึ่งใช้เป็นที่อยู่อาศัยของคนในครอบครัว รวมทั้งเป็นที่ต้อนรับและพักอาศัยของผู้หลักผู้ใหญ่และแขกบ้านแขกเมืองหลายคน ได้ถูกปรับปรุง เลยกเปลี่ยนมาเป็นพิพิธภัณฑ์ แสดงเรื่องราวของขุนจ้านง เมื่อครั้งยังมีชีวิต และภาพถ่ายตลอดจนของเก่าๆ ที่แสดงเรื่องราวและพัฒนาการของชุมชนสามชุก

ช่วงเวลาเฟื่องฟูของตลาดสามชุกกินเวลานานหลายสิบปี แต่หลังจากที่มีการตัดถนนผ่านสามชุก ผู้คนเปลี่ยนไปใช้ถนนเป็นเส้นทางสัญจรมากขึ้น ส่งผลให้ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และการค้าที่ตลาดสามชุกเริ่มซบเซา แต่ตลาดสามชุกก็ยังคงดำเนินวิถีของตลาดห้องแถวไปอย่างต่อเนื่อง และประสบปัญหาคนหนุ่มสาวในชุมชนย้ายถิ่นออกไปหางานทำยังถิ่นอื่นๆ ในชุมชนเหลือแต่เพียงคนแก่และเด็กเล็กจากสภาพดังกล่าว และด้วยความรักในชุมชนของคนสามชุก ผนวกกับสภาพการดำเนินชีวิตและลักษณะทางกายภาพของชุมชนตลาดสามชุกมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก แม้ว่าจะผ่านกาลเวลามานับร้อยปี ชาวสามชุกจึงได้รวมตัวกันขึ้นเป็น “ประชาคมชาวตลาดสามชุก” ทำการปรับปรุง ฟื้นฟู และร่วมกันอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไม้ของตลาดสามชุกไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรม รวมทั้งพัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และแหล่งเรียนรู้ของชุมชน จนทำให้ตลาดสามชุกกลับมีชีวิตชีวาขึ้นอีกครั้ง

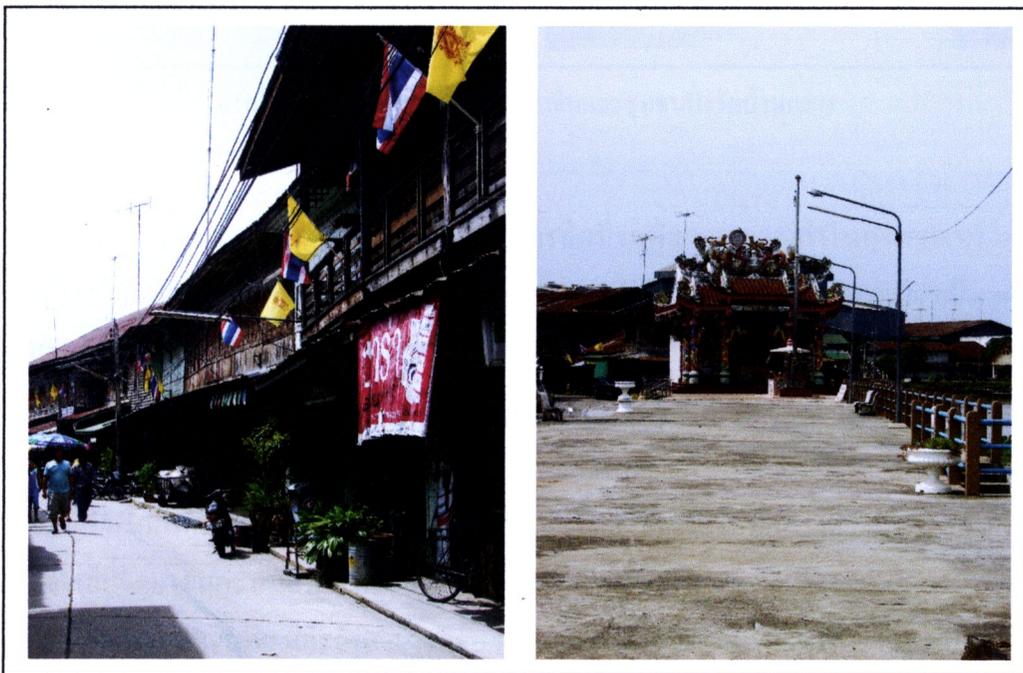
ภาพที่ 5.15 นักท่องเที่ยวและกิจกรรมที่สามารถพบเห็นได้ในตลาดสามชุก
ที่มา ถ้ายกจากสถานีที่จริง , 2551

ปัจจุบัน ตลาดสามชุก ได้รับรางวัลอนุรักษ์ดี จากยูเนสโก ประจำปี 2552 โดยที่มีข้อพิจารณาตามเงื่อนไขกล่าวคือ ต้องมีอายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป มีการบูรณะซ่อมแซมแล้วเสร็จภายใน 10 ปีที่ผ่านมา และสามารถใช้งานได้อย่างน้อย 1 ปี นับจากการประกาศผลรางวัลดังกล่าว แต่จากลักษณะการท่องเที่ยวที่คณะผู้วิจัยได้ไปศึกษามา พบว่า ถึงแม้ตลาดสามชุกจะมีกลุ่มประชาคมที่เข้มแข็ง หากแต่จำนวนนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนมากจนเกิดความสามารถในการรองรับของชุมชน ทำให้เกิดการเบียดเสียดในการเดินชมและท่องเที่ยวในชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นที่น่าสังเกตว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในตลาดสามชุก ส่วนใหญ่จะเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย แต่นักท่องเที่ยวต่างชาติที่นิยมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กลับมีจำนวนน้อยมาก ซึ่งอาจจะมีลักษณะที่คล้ายกันกับตลาดอัมพวา คือเมื่อตลาดอัมพวาเริ่มเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวชาวไทย นักท่องเที่ยวต่างชาติซึ่งนิยมความเงียบสงบก็ค่อยๆหายไปก็เป็นได้

5.2 ตลาดศรีประจันต์

ความเป็นมาของตลาดเก่าศรีประจันต์ เป็นตลาดเก่าสร้างขึ้นประมาณ พ.ศ.2444 ลักษณะทางสถาปัตยกรรมเป็นเรือนแถวไม้สองชั้น เช่นเดียวกับที่ตลาดสามชุก คาดว่าน่าจะเป็น Typical Type ของชุมชนริมแม่น้ำท่าจีนในจังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 5.16 ลักษณะของสถาปัตยกรรมตลาดศรีประจันต์และศาลเจ้าหน้าชุมชน
ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2551

ตลาดศรีประจันเป็นตลาดค้าส่งในอดีต เนื่องจากตัวตลาดเก่าด้านฝั่งตะวันตกติดแม่น้ำท่าจีน (แม่น้ำ
สุพรรณบุรี) ประกอบกับการสัญจรในสมัยนั้นต้องอาศัยเส้นทางน้ำในการเดินทาง และการขนถ่ายสินค้า
ตลาดศรีประจันดังชื่อได้ว่าเป็นแหล่งค้าส่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อชุมชนโดยรอบ เนื่องจากเป็น
ศูนย์กลางการกระจายสินค้าไปสู่ชุมชนโดยรอบในจังหวัดสุพรรณบุรี และชุมชนจากจังหวัดอ่างทองที่อยู่
ใกล้เคียง ตลาดศรีประจันคึกคักรุ่งเรืองจนถึงขีดสุดจนกระทั่งมีการตัดถนนเชื่อมต่อเป็นโครงข่าย สามารถ
เดินทางและขนส่งสินค้าทางบกได้อย่างสะดวก ผู้คนสามารถเดินทางได้ไกลและรวดเร็วขึ้นทำให้ชุมชน
โดยรอบหันไปซื้อสินค้าจากในตัวเมืองที่มีความทันสมัย ประกอบกับตลาดนัดที่กระจายตัวอยู่ทั่วไปและ
เข้าถึงกลุ่มผู้ซื้อ ประกอบกับการขนส่งทางน้ำก็ถูกลดความสำคัญลง ตลาดศรีประจันจึงค่อยๆ ถูกลด
ความสำคัญลง และกลายเป็นตลาดเก่าที่เสื่อมโทรมในที่สุด

ภาพที่ 5.17 ชุมชนด้านติดแม่น้ำท่าจีนและชุมชนฝั่งวัดบ้านกร่าง

ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2551

อย่างไรก็ดี เมื่อประมาณ 3 ปีที่ผ่านมา ได้มีการคิดที่จะพัฒนาตลาดเก่าในสุพรรณบุรีให้กลับมามีชีวิตอีกครั้ง โดยใช้แนวคิดในการสร้างจุดเด่น โดยดึงเอาบุคคลสำคัญที่มีชื่อเสียงในชุมชนมาเป็นจุดขาย โดย
ชุมชนศรีประจันคึกคักมีสถานที่ท่องเที่ยวในเชิงการศึกษา คือบ้านเจ้าคุณ ป.อ.ปยุตโต ซึ่งท่านเป็นกวีทางด้าน
พระพุทธศาสนา และท่านยังมีผลงานเขียนอีกกว่า 300 เล่ม ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ การท่องเที่ยวอีก
รูปแบบหนึ่งที่ได้นำมาเป็นจุดขายของตลาดศรีประจันคึกคักได้แก่ การล่องเรือไหว้พระ 9 วัด และ ศาลเจ้าแม่
กวนอิม โดยล่องเรือแท็กซี่ ชมพระบาทจำลองวัดบ้านกร่าง พระเครื่องสมัยกรุงศรีอยุธยา กราบหลวงพ่
นอบเกจิอาจารย์ที่วัดยาง และนมัสการพระบาทจำลองของวัดยาง ภาพฝาผนังวัดจรรย์ กราบพระบรมสารีริก
ธาตุที่วัดเสือ ไหว้เจ้าแม่กวนอิม และยังสามารถจับจ่ายของกินของใช้และของฝากในตลาดบ้านเจ้าคุณ ร้าน
กาแฟโบราณ ชมจักรยานยนต์ยุคคลาสสิก นอกจากนี้ ในวันเสาร์และอาทิตย์ช่วงเทศกาล จะมีการโชว์การ
แสดงลำตัดของนักเรียนนักศึกษาในช่วงเวลากลางวัน และเช่นเดียวกับตลาดสามชุกก็คือ สภาพตลาดจะมี
ความคึกคักในช่วงวันหยุด แต่จำนวนนักท่องเที่ยวยังมีจำนวนไม่มากนัก ทำให้สามารถเดินชมตลาดได้
อย่างสบายๆ ไม่เบียดเสียด

ภาพที่ 5.18 พิพิธภัณฑ์บ้านท่านเจ้าคุณ

ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2551

ภาพที่ 5.19 กิจกรรมและบรรยากาศในชุมชน

ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2551

5.3 ตลาดบ้านใหม่

เป็นตลาดเก่าอายุกว่า 100 ปี ตลาดบ้านใหม่ ตั้งอยู่ ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีน เมื่ออดีตสถานที่แห่งนี้มีความคับคั่งด้วยผู้คนที่มาประกอบอาชีพค้าขาย รวมทั้งเป็นจุดแลกเปลี่ยนสินค้าสำคัญของจังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งจะได้จากอาคารบ้านเรือนที่ปลูกสร้างติด ๆ กัน และอยู่ริมน้ำ วันเวลาผ่านไปนานแต่ความสำคัญของตลาดริมน้ำแห่งนี้ก็ยังคงดำรงอยู่จนถึงปัจจุบัน

ด้วยความมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว คือ อายุสถานที่ที่ยาวนานตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 และยังคงสภาพเหมือนครั้ง รุ่นคุณปู่คุณย่าอาศัยพำนักอยู่ ซึ่งคนสมัย ณ ปัจจุบันจะได้ทราบเรื่องราวต่าง ๆ และชมภาพได้จากภาพยนตร์และละครย้อนยุค ของชุมชนชาวไทยจีนที่เข้ามาถ่ายทำที่ตลาดบ้านใหม่แห่งนี้ เช่น ละครเรื่องอยู่กับก๋ง, เจ้าสัวสยาม, ภาพยนตร์เรื่องนางนาค ฯลฯ

นอกจากตลาดบ้านใหม่เป็นสถานที่สำหรับถ่ายทำภาพยนตร์ และละครยอดนิยมแล้ว ยังเป็นแหล่งอาหารอร่อย ขนมและของขบเคี้ยวนานาชนิด เป็นที่รวบรวมอาหารรสเด็ดของแปดริ้ว ทั้งอาหารจีน อาหารไทย ที่มีรสชาติตามมาตรฐานอาหารของแต่ละชาติ มีร้านกาแฟโบราณรสชาติเข้มข้นหอมหวาน เป็นที่รวบรวมของฝากที่ต้องแวะซื้อเป็นของฝากก่อนกลับบ้านทุกครั้ง

เมื่อปี 2547 ชุมชนบ้านใหม่พร้อมใจฟื้นฟูตลาดชุมชนอายุกว่า 100 ปี เปิด “ตลาดบ้านใหม่” ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดฉะเชิงเทรา พร้อมให้นักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชมวิถีชีวิตย้อนยุค เลือกชิมอาหารรสอร่อย เลือกซื้อของฝากจากแปดริ้ว ช่วงแรกร้านค้ายังมีจำนวนไม่มากนักจึงเปิดให้เที่ยวชมเฉพาะ ในช่วงวันเสาร์ – อาทิตย์ และวันหยุด นักชัตตลกซ์ เวลาผ่านไป 2 ปี ความเจียบเหงาของวันวานถูกปรับเปลี่ยนเริ่มกลับมาคึกคักมากขึ้น ร้านค้าร้านขายเพิ่มจำนวนหนาแน่นมากขึ้น ส่งผลให้ตลาดบ้านใหม่ในทุกวันนี้มีความจอแจของทั้งคนซื้อและคนขาย นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดฉะเชิงเทราในวันธรรมดาสามารถที่จะมาเที่ยวชมตลาดเก่าได้ทุกๆ วัน

พื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา ถือว่าเป็นจังหวัดหนึ่งที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์บ้านเรือนเก่าๆ ที่สวยงามและมีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งมีวิถีชีวิตชุมชนที่มีมนต์เสน่ห์เฉพาะท้องถิ่นซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนที่ ตลาดบ้านใหม่และตลาดคลองสวน และในปัจจุบันเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดฉะเชิงเทรา

จุดเด่นของตัวตลาดบ้านใหม่ที่มีวิถีชีวิตเฉพาะถิ่นส่งผลให้เกิดเส้นทางท่องเที่ยว เชื่อมโยงเป็นหลายเส้นทางและที่โดดเด่นทุกคนจะต้องไม่พลาดใช้เส้นทางท่องเที่ยวนี้ในช่วงวันหยุดพักผ่อน นั่นคือ “กิจกรรมล่องเรือชมแม่น้ำบางปะกง”

ภาพที่ 5.20 ลักษณะของตลาดบ้านใหม่ในวันเสาร์อาทิตย์และกิจกรรมในตลาด

ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2551

จากที่กล่าวมาแล้วชุมชนตลาดบ้านใหม่นั้น นอกจากวันเสาร์ – อาทิตย์ที่จะมีความคึกคักเป็นพิเศษแล้ว ในวันธรรมดา ก็มีกิจกรรมการค้าขายเพื่อบริการแก่ชาวชุมชนเป็นปกติ ไม่ได้ฟื้นฟูขึ้นมาเพียงเพื่อที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว แต่จุดประสงค์หลักของการฟื้นฟูชุมชนตลาดบ้านใหม่ขึ้นมานั้นก็เพื่อที่จะยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น โดยอาศัยการท่องเที่ยวเป็นสื่อกลางการพัฒนา

ภาพที่ 5.21 สินค้าในชีวิตประจำวันสามารถพบได้ทุกวันในตลาดบ้านใหม่

ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2551

อย่างไรก็ดี คงจะเป็นไปไม่ได้เลยที่ชุมชนจะสามารถพัฒนาตัวเองขึ้นมาได้โดยไม่มีองค์กรอื่นๆ เข้ามามีส่วนร่วม สำหรับชุมชนตลาดบ้านใหม่นั้น นอกจากชาวชุมชนแล้ว ยังได้รับการสนับสนุนจาก องค์กรบริหารส่วนจังหวัดฉะเชิงเทรา เทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา ร่วมกับมหาวิทยาลัยศิลปากรในการเข้ามา มีส่วนร่วมกันกับชุมชนในการวางแผนและจัดทำแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว และการฟื้นฟูชุมชน

ภาพที่ 5.22 โปสเตอร์ประชาสัมพันธ์การสัมมนาแนวทางฟื้นฟูตลาด

ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2551

5.4 ตลาดลาดชะโด

ตลาดลาดชะโด เป็นตลาดเก่าแก่ในเขตอำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีอายุกว่า 100 ปี โดยพัฒนามาจากเรือนแพค้าขายของชาวจีนที่ตั้งอยู่สองฝั่งคลองในรูปแบบตลาดน้ำ ต่อมาได้สร้างเป็นตลาดไม้ริมฝั่งคลองสำหรับทำการค้าขาย แล้วขยายเข้าไปสู่ฝั่งเรื่อย ๆ จำนวนเกือบร้อยคูหา ในชุมชนมีวัด โรงเรียน ศาลเจ้า โรงสี และโรงฉายภาพยนตร์ที่ยังคงสภาพแบบเดิม ชาวชุมชนลาดชะโดได้ร่วมกันอนุรักษ์อาคารบ้านเรือนในชุมชน จนได้รับพระราชทานรางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น เมื่อปี พ.ศ. 2549

ลักษณะตลาดลาดชะโดเป็นเรือนแถวขนาดใหญ่หันหน้าเข้าหากันทางเดินกว้างขวาง ในอดีตเป็นศูนย์กลางการค้าขายทางน้ำ คึกคักไปด้วยผู้คนที่มาทำการค้าขายระหว่างกัน อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าจะได้รับพระราชทานรางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น เมื่อปี พ.ศ. 2549 แต่ชุมชนลาดชะโดก็ยังคงเสื่อมโทรมลงเช่นเดียวกับชุมชนย่านเก่าอื่นๆ แต่ด้วยวิสัยทัศน์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งได้แก่องค์การบริหารส่วนตำบลลาดชะโด ได้ร่วมกันกับชาวชุมชนในการที่จะอนุรักษ์ชุมชนเอาไว้ หากแต่ชุมชนมีปัญหาที่ด้านเศรษฐกิจ มีโจรผู้ร้ายชุกชุม และมีประชากรย้ายออกจากชุมชนเป็นจำนวนมาก คนที่ยังคงอาศัยอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุและเด็กเป็นส่วนมาก ดังนั้น องค์กรการบริหารส่วนตำบลลาดชะโด ได้สังเกตเห็นในปัญหาข้อนี้ จึงได้นำแนวทางของการจัดการท่องเที่ยวมาใช้ เนื่องจากชุมชนเป็นชุมชนเก่าแก่มีคุณค่าและมีความสำคัญในเชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาในคราวเสียกรุงครั้งที่ 2 อบต. จึงได้ส่งเสริมให้แต่ละครัวเรือนประกอบอาชีพต่างๆ ที่แตกต่างกัน เพื่อที่จะนำออกมาขายในวันเสาร์และวันอาทิตย์

จากการสอบถามจาก อบต. พบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญที่พบได้แก่ การที่ อบต. เป็นผู้ริเริ่มที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยตัวเอง ทำให้ขาดแนวทางที่เป็นรูปธรรม และมีความยั่งยืนที่จะรักษาสภาพของชุมชนเอาไว้ตามที่ชาวชุมชนต้องการ แนวทางที่ อบต. ได้นำมาใช้ในการฟื้นฟูสภาพชุมชนก็คือการนำสีมาทาอาคารเสียใหม่ ซึ่ง อบต. เองก็ยอมรับว่า เป็นแนวทางที่ไม่ถูกต้อง แต่ก็ไม่ทราบว่า จะดำเนินการอย่างไรดี ในส่วนของสิ่งปลูกสร้างที่เกิดขึ้นใหม่ ก็ยังไม่มีแนวทางในการจัดการเพื่อให้ความกลมกลืนกับสภาพชุมชนเดิม เนื่องจาก อบต. ไม่มีสถาปนิกที่จะมาช่วยในด้านการออกแบบ ทั้งในเรื่องของอาคารและภูมิทัศน์ แต่ถึงกระนั้นก็ยังนับได้ว่า ชุมชนลาดชะโด นั้นมีข้อที่ได้เปรียบในการที่จะฟื้นฟูชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว เนื่องจากชุมชนมีความเข้มแข็ง ชาวชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีแนวคิดที่เป็นไปในทางเดียวกัน และพยายามที่จะร่วมมือร่วมใจกันในการที่จะสร้างสรรค์การอนุรักษ์ชุมชน ควบคู่กับการหาแนวทางที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จัก ซึ่งชุมชนลาดชะโด ได้ให้แนวคิดกับคณะผู้วิจัยว่า หากมีหน่วยงานหรือสถาบันการศึกษามาช่วยในด้านการวางแผน และการออกแบบต่างๆ ก็จะช่วยให้ชุมชนสามารถที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวบนพื้นฐานความเข้มแข็ง จุดเด่น และความร่วมแรงร่วมใจของคนในชุมชนต่อไปได้อย่างยั่งยืน

ภาพที่ 5.23 ชุมชนตลาดชะโคก่อนที่จะมีการส่งเสริมการท่องเที่ยว
ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2551

ภาพที่ 5.24 ตลาดลดาชะโดหลังจากที่ได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยว
ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2553

5.5 สรุปสถานการณ์การท่องเที่ยวรูปแบบตลาด 100 ปี

ถึงแม้ว่าคณะผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาลักษณะการท่องเที่ยว ในรูปแบบของชุมชนตลาดเก่าริมน้ำ อายุประมาณ 80-100 ปี เพียง 4 ชุมชน หากแต่สถานการณ์ในปัจจุบัน ชุมชนเก่าต่างๆ ที่กำลังเผชิญกับวิกฤตที่จะต้องสูญหายไป หรือตกอยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรม ได้มองว่าการท่องเที่ยวในรูปแบบตลาดย้อนยุคนั้น เป็นแนวทางการพัฒนาที่ได้รับความนิยม จากการสำรวจของคณะผู้วิจัยพบว่า ประมาณร้อยละ 82 ของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังตลาดร้อยปีคือเพื่อรำลึกถึงอดีตเก่าๆ เมื่อครั้งยังเด็กหรือยังเป็นหนุ่มสาว กลุ่มอายุที่มีการเดินทางท่องเที่ยวในรูปแบบนี้ ส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 35 – 60 ปี โดยมักจะเดินทางท่องเที่ยวเป็นครอบครัวใหญ่ สาเหตุสำคัญที่เลือกเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เรียงตามลำดับความสำคัญได้แก่

- 1) มีระยะทางไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครมากนัก สามารถเดินทางไปกลับได้ในวันเดียว
- 2) มีแหล่งท่องเที่ยวในบริเวณใกล้เคียงให้แวะเยี่ยมชมได้หลากหลายรูปแบบ
- 3) มีแหล่งอาหารการกินและกิจกรรมให้เลือกหลากหลาย

โดยส่วนใหญ่ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังตลาดริมน้ำ มักจะมีความคาดหวังว่าจะได้นั่งเรือล่องชมธรรมชาติสองฝั่งคลอง และมีจุดแวะพักให้รับประทานอาหารในบรรยากาศที่สวยงาม ไม่แออัดจอแจ ซบเซาที่พบมากที่สุดจากการสอบถามนักท่องเที่ยวก็คือ แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งมีจำนวนนักท่องเที่ยวมากเกินไป จนมีสภาพแออัด การเดินชมชุมชนหรือเลือกซื้อของทำได้ยาก ยิ่งในช่วงวันนักชดถุกซ์ที่ผู้วิจัยไปทำการเก็บข้อมูลนั้น แทบจะเรียกได้ว่า จำนวนนักท่องเที่ยว “ล้นหลาม” จนแทบจะ “ไหลตามกันไป” มากกว่าที่จะได้เดินชมและสัมผัสกับกลิ่นอายของอดีตที่บอวลอยู่ในชุมชน อาหารการกินหายาก ที่นั่งไม่เพียงพอ

ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ชุมชนที่มีการพัฒนาการท่องเที่ยวแล้ว ถึงแม้ว่าจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ประชากรในชุมชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น แต่ชุมชนกลับเผชิญปัญหาใหม่ๆ ซึ่งเป็นปัญหาในการจัดการ ซึ่งเมื่อมีระดับการพัฒนาที่เพิ่มมากขึ้น ปัญหาความคิดเห็นไม่ตรงกันในเรื่องของแนวทางการพัฒนาชุมชนก็มีมากขึ้น จนบางครั้งอาจทำให้เกิดความแตกแยกกันในชุมชน จนเป็นเหตุให้การพัฒนาไม่เป็นไปในแนวทางที่เหมาะสม ต่างคนต่างทำ กระแสการท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชนอย่างรวดเร็ว ก็อาจทำให้เกิดความเสื่อมโทรมในชุมชนอย่างรวดเร็วได้เช่นกัน ดังเช่นชุมชนตัวอย่างที่คัดเลือกมาเป็นกรณีศึกษา ในบางแห่ง เมื่อสอบถามจากนักท่องเที่ยวประกอบกับการสังเกตจากคณะผู้วิจัย ทำให้ค้นพบปัญหาที่เห็นได้ชัดเจนก็คือ

- 1) จากการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยการประชาสัมพันธ์ในสื่อต่างๆ ทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน(แหล่งท่องเที่ยว) บางแห่งมากเกินไป จนทำให้เกิดความแออัด นักท่องเที่ยวบางคนให้ความคิดเห็นว่า “คงจะมาครั้งเดียวและไม่มาอีกแล้ว” หรือบางคนก็กล่าวว่า “ไม่ชอบบรรยากาศที่จืดจาง” เป็นต้น
- 2) ลักษณะของการเข้ามาของพ่อค้าแม่ค้าที่ไม่ใช่คนในชุมชน ทำให้ตำน้ำจืดในชุมชนมีน้อยและไม่เข้าใจถึงแนวทางการพัฒนาชุมชนที่ชัดเจน ชุมชนจึงเป็นเพียงที่ทำงานเท่านั้น
- 3) ลักษณะสินค้าที่ส่วนใหญ่จะเหมือนกันในทุกตลาด ที่ถึงแม้ว่าจะแสดงถึงความเป็นชุมชนเก่าแก่ และสร้างความตื่นใจให้กับเด็กๆ หรือแม้กระทั่งผู้ใหญ่เองก็ตาม แต่ก็ทำให้อัตลักษณ์ของชุมชนแต่ละแห่งถูกบดบังไป

5.6 วิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยวจังหวัดปทุมธานี

จังหวัดปทุมธานี ถือได้ว่าเป็นจังหวัดหนึ่งในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร ดังนั้นด้วยระยะเวลาการเดินทางจึงไม่ใช่อุปสรรคต่อการท่องเที่ยว โดยในช่วงเดือนมกราคม – มิถุนายน 2551 จังหวัดปทุมธานี มีจำนวนนักท่องเที่ยว 145,048 คน เพิ่มขึ้นจากในช่วงเดียวกันของปี 2550 ร้อยละ 1.4 (ปี 2551 มีนักท่องเที่ยวจำนวน 143,050 คน) เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย 47,302 คน ลดลงจากในช่วงเดียวกันของปี 2551 ร้อยละ 23.39 (ปี 2551 มีนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 61,745 คน) และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ 97,746 คน เพิ่มขึ้นจากช่วงเดียวกันของปี 2551 ร้อยละ 20.22 (ปี 2551 มีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติจำนวน 81,305 คน) ระยะเวลาการท่องเที่ยวในจังหวัดปทุมธานีโดยเฉลี่ยประมาณ 3 วัน ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อวันต่อคนประมาณ 650-800 บาท (วิเคราะห์จากข้อมูลของสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว) โดยแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในจังหวัดปทุมธานี มีทั้งสิ้น 48 แห่ง สามารถแบ่งเป็นประเภทต่างๆ ได้ ดังนี้

วัดและ โบราณสถาน	34	แห่ง
แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ	1	แห่ง
พิพิธภัณฑ์	4	แห่ง
ประเพณีท้องถิ่น	1	แห่ง
แหล่งท่องเที่ยวใหม่	8	แห่ง

จากข้อมูลดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า สถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดปทุมธานี ยังมีความหลากหลายของประเภทของแหล่งท่องเที่ยวน้อย ถ้าหากมีการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำในคลองรังสิตประยูรศักดิ์ โดยอาศัยความแตกต่างของชุมชนที่มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น สร้างเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวทั้งในเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงศึกษา หรือที่จะเรียกว่าเป็นลักษณะแบบ “Edutainment” ก็เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ และจะเป็นการเพิ่มความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวให้กับจังหวัด

อย่างไรก็ดีจะเห็นได้ว่าจากสถิติ จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติเพิ่มจำนวนขึ้นถึง 20% ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้ว นักท่องเที่ยวต่างชาติ มักจะนิยมเดินทางท่องเที่ยวเพื่อศึกษาวัฒนธรรมและวิถีชีวิตแบบชาวตะวันออก ซึ่งก็ถือได้ว่าเป็นโอกาสอันดีในการที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตทุ่งหลวงรังสิต ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ตอบสนองต่อนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้

สิ่งที่คณะผู้วิจัยค้นพบจากการเข้าไปศึกษาภายในชุมชน และการศึกษาเปรียบเทียบกับชุมชนตัวอย่างอื่นๆ สามารถแยกเป็นด้านต่างๆ ได้ดังนี้

- 1) จากการศึกษาชุมชนตัวอย่างในทุ่งหลวงรังสิต ซึ่งได้แก่ ชุมชนตลาดเก่าคลอง 3 และการศึกษาเปรียบเทียบกับชุมชนตัวอย่างได้แก่ ชุมชนสามชุกตลาด 100 ปี และชุมชนตลาดเก่าศรีประจันต์ จ.สุพรรณบุรี ชุมชนตลาดบ้านใหม่ จ. ฉะเชิงเทรา และตลาดบางน้ำผึ้ง จ. สมุทรปราการ พบว่า การฟื้นฟูและพัฒนาพื้นที่เหล่านี้มีความสอดคล้องกับทฤษฎีสามประสาน อย่างน้อย 2 ใน 3 ส่วน กล่าวคือ ในชุมชนตัวอย่างทั้ง 4 ที่นำมาศึกษาเปรียบเทียบกับ ชุมชนตลาดบ้านใหม่ จ. ฉะเชิงเทรา ชุมชนสามชุกตลาด 100 ปี และชุมชนตลาดเก่าศรีประจันต์ จ.สุพรรณบุรี มีลักษณะที่เป็นการขับเคลื่อนกระบวนการตามทฤษฎีโดยมีภาครัฐเป็นแรงขับเคลื่อนหลัก ส่วนในชุมชนตลาดบางน้ำผึ้ง เป็นความร่วมมือระหว่างภาครัฐ โดยองค์การบริหารส่วนตำบล และชุมชนร่วมมือกันเท่านั้น อย่างไรก็ตามจากผลการศึกษาคณะผู้วิจัยจึงได้สรุปว่า การที่จะผลักดันให้เกิดการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนจำเป็นที่จะต้องมีความร่วมมือจากทั้งสามภาคส่วน
- 2) จากทฤษฎีสามประสาน คณะผู้วิจัยค้นพบความแตกต่างระหว่างชุมชนคลอง 3 และชุมชนที่นำมาเป็นกรณีเปรียบเทียบ กล่าวคือ ชุมชนคลอง 3 เป็นชุมชนที่มีลักษณะของชุมชนที่เข้มแข็ง ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีความใกล้ชิดกันเป็นอย่างมาก มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อนอย่างชัดเจน มีประชนชุมชนที่เกิดขึ้นจากการการก่อตั้งของชุมชน เป็นลักษณะที่คณะผู้วิจัยเรียกว่า “คุณภาพของชุมชน” และ “เครือข่ายความร่วมมือ” ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดที่จะผลักดันให้การฟื้นฟูชุมชนมีความยั่งยืน

ภาพที่ 5.25 ชุมชนร่วมกันดำเนินการและเสนอแนวความคิดฟื้นฟูชุมชน

ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง, 2552

ภาพที่ 5.26 ชุมชน รัฐ ภาควิชาการ และสื่อมวลชน ร่วมระดมความคิดในการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชน

ที่มา ถ่ายจากสถานที่จริง , 2552